

GRÓF
BETHLEN ISTVÁN
KUTATÓKÖZPONT

BIK-ELEMZÉSEK
BIK-E/2020-04

Családi vállalkozások szerepe a vidéki térségek fejlesztésében

Szerző: Dr. Fekete Dávid

2020. 10. 05.

Győr

Kiadja a Gróf Bethlen István Kutatóközpont

ÖSSZEFOGLALÓ

Mindig izgalmas olvasmánynak bizonyulnak számomra azok a nemzetközi elemzések, melyek fókuszában valamilyen jól lehatárolható gazdasági csoport hatásmechanizmusainak vizsgálata áll. Nemrég bukkantam rá egy német alapítvány tudományos igényességű felmérését összegző tanulmányra, mely a Németország vidéki térségeiben működő családi vállalkozások helyzetét tárja fel. Jelen összegző elemzés a dokumentum főbb megállapításait szedi össze, rendszerezi. Különösen figyelemre méltónak tartom, hogy a helyzetelemzésen túl konkrét szakpolitikai iránymutatásokat is elénk tár a dokumentum. Így világossá válik számunkra az is, hogy Nyugat-Európa vezető gazdaságában sem „fenékgig tejfel” az élet, a gazdasági környezet fejlesztése ott is napi szintű témája a gazdasági életnek.

BEVEZETÉS

A németországi Családi vállalkozások alapítvány megrendelésére készült elemzés 2020-ban „**A családi vállalkozások jelentősége a vidéki térségekben. Hozzájárulás a jóléthez és az összetartozáshoz**” címmel.¹ A vizsgálat célja volt, hogy számbavegye a **vidéki térségekben működő családi vállalkozások jelentőségét, gazdasági, társadalmi hasznosságát**, továbbá statisztikai módszerekkel támasszon alá megállapításokat ezen cégek sűrűsége és az adott térség fejlettségi viszonyai között.

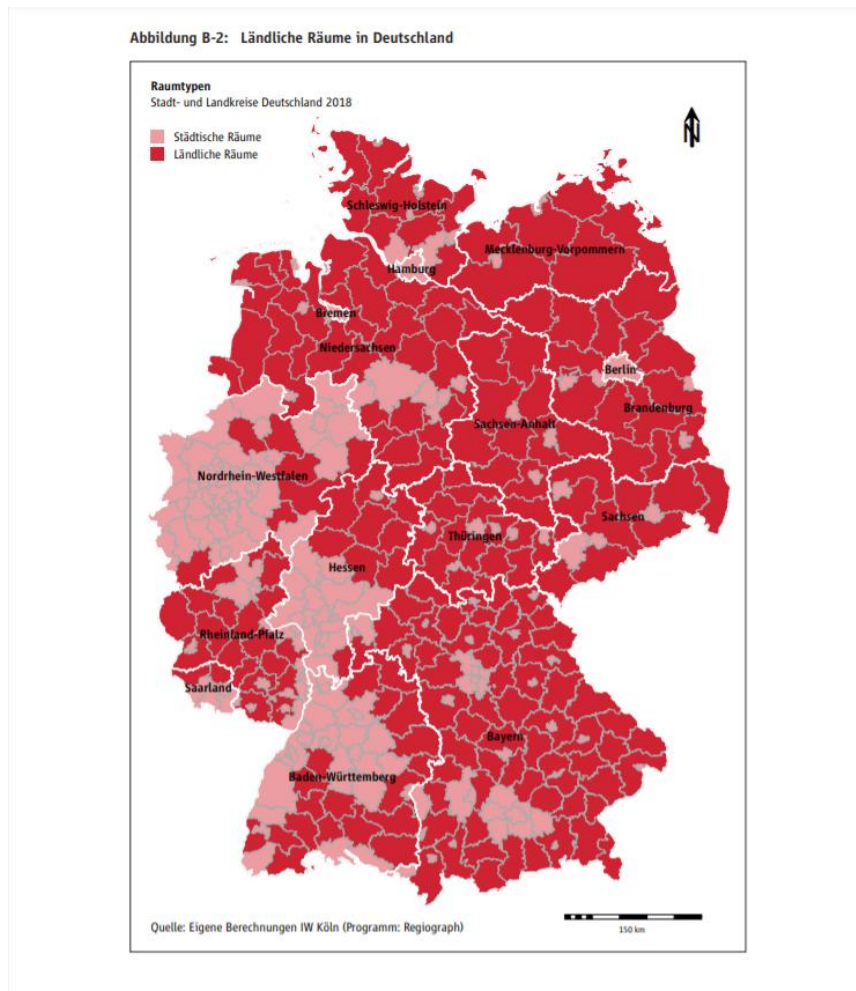
MÓDSZERTAN

A vidéki térségeket járási beosztásban kategorizálták a népsűrűség szerint, ez alapján **215 vidéki járást (térséget) azonosítottak**, a B-1 ábrán látható módon (a sötétpiros színű járások minősülnek vidéki térségeknek). **Németország területének 78,5%-a vidéki térségnek minősül, ehhez képest a lakosság 38,6%-a él ezen a területen**, a vállalkozásoknak pedig 395-a működik ezekben a térségekben.

A kutatás elején a családi vállalkozás fogalmát is definiálták. Ez azért nehézkes, mert sem méret, foglalkoztatotti létszám, tevékenységi kör vagy jogi forma alapján nem

¹ https://www.familienunternehmen.de/media/public/pdf/publikationen-studien/studien/Die-Bedeutung-der-Familienunternehmen-fuer-laendliche-Raeume_Studie_Stiftung-Familienunternehmen.pdf

lehet lehatárolni az ilyen típusú vállalkozásokat. Az EU-ban gyakran használt definíció szerint **egy vállalkozás akkor családi vállalkozás, ha a döntési jogosultság többsége egy család tulajdonában van, illetve egy családtag vezető vagy ellenőrző pozícióban van a cégen belül.**

A vizsgálatba vont családi vállalkozásokat többlépcsős módszertan alapján választották ki:

- a *Creditreform* cégadatbázis szolgáltatta az alapot,
- az adatbázisból kiszűrték az *50 főnél több foglalkoztatottal rendelkező cégeket* (érvelésük szerint noha az 50 fő alatti kisvállalkozások csoportjában is számtalan családi vállalkozás tevékenykedik, a releváns és mérhető eredmények biztosítása érdekében ezt a méretnagyságot érezték szükségesnek),

- közülük *kiszűrték azokat az ágazatokat, melyek tipikusan nem családi vállalkozások* (pl. közszolgáltatások), így maradt kb. 71.000 cég,
- ezt követően *mind a 71.000 cég (!) honlapját átnézték*, annak érdekében, hogy a tulajdonosi szerkezetre fény derüljön, továbbá *összevetették az adatbázist a TOP 500 családi vállalkozás adatbázissal*,
- így sikerült mintegy 36 ezres darabszámra szűkíteni a mintát (melyek közül mintegy 14 ezer vállalkozás működik a vidéki térségekben).

A CSALÁDI VÁLLALKOZÁSOK GAZDASÁGI HATÁSAI

Arányaiban a legtöbb családi vállalkozás Bajorországban és Baden-Württembergben található, míg általánosságban elmondható, hogy a nyugatnémet tartományokban magasabb a családi vállalkozások aránya az összes vállalathoz viszonyítva (51,5%), mint az egykori NDK területén (47,1%). Az is egyértelműen megállapítható, hogy a vizsgálat által vidéki térségnek tartott területeken a legmagasabb a családi vállalkozások aránya az összes vállalkozáson belül, összehasonlítva a sűrűn lakott térségekkel, városi területekkel és agglomerációkkal.

Az elemzés során kiderült, hogy a vidéki térségekben foglalkoztatottak 45%-a valamely családi vállalkozás alkalmazottja, ez tehát azt mutatja, hogy jelentős munkaadói körről van szó (a vidéki térségekben foglalkoztatott 5,7 millió munkavállalóból 2,5 millió dolgozik valamely családi vállalkozásnál). Amellett, hogy fontos munkaadók, jelentős szerepet játszanak a térség innovációs potenciáljában, az értékláncokban és a versenyképesség növelésében. Azok a régiók, ahol magas a családi vállalkozások aránya, egyben az ipar legfontosabb bázisai is, az iparvállalatok pedig különösen is hozzájárulnak a helyiek megélhetéséhez és a térség versenyképességéhez.

A vizsgálat azt is megállapította, hogy a magas családi vállalkozás-aránnyal rendelkező régiók sokkal innovatívabbak, a szabadalmi bejegyzések száma kétszerese az alacsony családi vállalkozás-aránnyal rendelkező régiókéhoz képest. A térségek képzettségi adatai is azt mutatják, hogy a családi vállalkozások kedvezően hatnak ezekre a mutatókra is. Az elvándorlás szempontjából ki kell emelni,

hogy azokban a térségekben, ahol a családi vállalkozások aránya magas, a 18-25 év közöttiek elvándorlása sokkal alacsonyabb. Ugyanígy **pozitív összefüggés van a családi vállalkozások magas aránya és a régiók népességi adatai között is**, hiszen ezekben a régiókban 2008 és 2018 között átlagosan 2%-os népességnövekedés volt megfigyelhető, míg a kevés családi vállalkozással rendelkező régiókban átlagosan 2,6%-kal csökkent a népesség az azonos időszakban. Fenti megállapításokat a kutatás során ökonometriai módszerekkel is validálták.

Ennek eredményei is megerősítették, hogy **minél több családi vállalkozással rendelkezik egy térség:**

- **annál alacsonyabb a munkanélküliség,**
- **annál magasabb a bejelentett szabadalmak száma,**
- **annál nagyobb a GDP növekedése.**

SAKPOLITIKAI AJÁNLÁSOK

A dokumentum **fontos szakpolitikai ajánlásokat is tett** a vidéken működő családi vállalkozások működési környezetének javítására.

Az elemzés hivatkozik **egy korábbi felmérésre**, melyet a Bajorország vidéki térségeiben működő családi vállalkozások között végeztek el. Ennek lényege, hogy a megkérdezettek nagy része úgy érzi, hogy **ezekben a térségekben a klasszikus telepítési tényezők rosszabb minőségben, gyengébb formában vannak jelen** más területekhez képest, igaz ez többek között

- a munkaerőre,
- az innovációs lehetőségekre,
- az ellátási láncokra,
- a közlekedésre
- és a szabályozási környezetre is.

Az elemzés szerint a vidéki térségek szempontjából kiemelkedően fontos családi vállalkozásokat ezek az állapotok **negatív irányban befolyásolhatják későbbi vállalati döntéseik meghozatalában**, így a szövetségi és a tartományi kormányzat feladata, hogy javítsa a számukra adott környezetet, mégpedig az alábbi területeken:

- K+F,
- infrastruktúrafejlesztés,
- képzés,
- szociokulturális infrastruktúra.

A kutatás-fejlesztés területén az egyik legfontosabb fejlődési lehetőséget a családi vállalkozások innovációs potenciáljának javítása jelenthetné, mégpedig **innovációs hálózatok létrehozásával**. A jól működő hálózatok esetében a résztvevők általában fizikai közelségben vannak egymással, közös projekteket valósítanak meg, a vállalkozások jellemzően közös kutatási projektben vesznek részt a helyi felsőoktatási intézményekkel, kutatási egységekkel. Az első jelentős hátrány a vidéki térségek számára, hogy azokban **sokkal kevesebb felsőoktatási, kutatási intézmény található, mint a városi térségekben**. Míg a városi régiókban 100.000 lakosra két felsőoktatási intézmény jut, addig vidéken ez az arány 0,3. Az elemzés javaslata egyrészt **a vidéki kutatási, felsőoktatási kínálat bővítésére, másrészt a meglévő, gyenge intézményhálózat erősítésére irányul**.

Fontos, hogy a vidéki családi vállalkozások **kapcsolatba kerüljenek kutatócsoportokkal és egymással**, olyan innovációs hálózatot kialakítva, mely segíti a tudásmegosztást is. Egy-egy, **a hasonló tevékenységi körben mozgó vállalkozásokat összefogó regionális innovációs klaszter létrehozása** nagyban elősegítheti a vidéki térségek innovációs potenciáljának erősödését, újabb vállalkozások megtelepedését, a magasabban képzett munkaerő helyben tartását. Azokon a területeken, ahol alacsony a vállalkozói kedv (pl. az egykori NDK-s tartományok vidéki területein) érdemes **vállalkozásösztönzési programokat** indítani, célzott támogatásokat nyújtani, akár egy **életképes start-up ökoszisztémát** létrehozni.

A **vidéki térségek infrastruktúrájának fejlesztése** megkerülhetetlen a vállalkozások sikeressége szempontjából. Különösen nagy elmaradások vannak **a digitális**

infrastruktúra területén, a szélessávú ellátottság még mindig nem kielégítő, pedig az a technológiai fejlődés egyik legfontosabb alapeleme, melynek hiányában a **vidéki térségekben működő családi vállalkozások nem tudnak élni a digitalizáció adta lehetőségekkel**. Az elemzés készítői a szövetségi kormány támogatását kérik annak érdekében, hogy a szélessávú infrastruktúra azokon a területeken is kiépítésre kerüljön, ahol az piaci alapon nem éri meg a szolgáltatóknak. A megfelelő minőségű digitális hálózatok kiépítése ráadásul segítheti új vállalkozások letelepedését is.

Németországban is előkelő helyen szerepelnek a problémák listáján a **közlekedési infrastruktúra hiányosságai**. A vidéki térségekben működő cégek számára különösen is fontos, hogy megfelelő minőségű és gyorsaságot biztosító közlekedési infrastruktúra álljon rendelkezésre, hiszen az értékláncokba való bekapcsolódás, a szállítási útvonalak minősége, az alkalmazottak mobilitási lehetőségei mind-mind meghatározzák az adott térség és az ott működő vállalkozások versenyképességét. A közlekedési hálózat fejlettsége ösztönözheti az innovációs hálózatok kialakulását is, hiszen amennyiben a potenciális partnerek megfelelő (időbeli és nem földrajzi) távolságon belül vannak, úgy az együttműködés könnyebben létrejön.

Az alábbi táblázatban látható, hogy a **legfontosabb közlekedési csatlakozási lehetőségek a vidéki térségekben élők számára jelentősen hosszabb időt vesznek igénybe**, mint a vidéki térségek lakói esetében.

	Városi térségek	Vidéki térségek
Autópálya átlagos elérése személygépkocsival (perc)	5,3	15,4
Repülőtér átlagos elérése személygépkocsival (perc)	40,7	57,6
Vasútállomás átlagos elérése	9,3	28,8

személygépkocsival (perc)		
--------------------------------------	--	--

Tovább erősítheti a vidéki térségek gazdasági vonzerejét a **megfelelő képzési feltételrendszer kialakítása**. A területek gazdasági versenyképességét ugyanis nagyban javíthatja, ha rendelkezésre állnak **megfelelő oktatási intézmények**, melyek jól képzett munkaerőt bocsátanak ki a munkaerőpiacra, továbbá a gyermekfelügyeleti intézmények elérhetősége, minősége is vonzóbbá tehet egy adott régiót a vállalkozások és a dolgozók számára is. Jelenleg a **németországi vidéki területek jelentősen kevésbé ellátottak az oktatási egységeket tekintve**, mint a városi területek, így ezek fejlesztése, bővítése elengedhetetlen a jövőben.

Ugyanígy a **szociokulturális infrastruktúra területén is jelentős javulásra van szükség**, hiszen az alapjaiban határozza meg az ott élők életminőségét. A munkavállalók számára elérhető **kulturális kínálat, szabadidős és bevásárlási lehetőségek, az egészségügyi ellátórendszer minősége** mind-mind jelentősen befolyásolják az egyének döntéseit az adott térségben történő munkavállalással kapcsolatban, így ezeket a feltételeket is meg kell teremteni, amennyiben a vidéki térségek versenyképes és vonzó alternatívái szeretnének lenni a városi közegnek. Ebben a témakörben ugyanakkor van egy szegmens, amiben a vidéki területek messze megelőzik a városi környezetet: **a kikapcsolódást nyújtó zöldfelületek aránya jóval magasabb**, mint a városi térségekben.

Annak érdekében, hogy a vidéki térségekben működő családi vállalkozások lehetőségei javuljanak, több szakpolitika együttes cselekvésére van szükség, az alábbi területeken:

- a KKV-k erősítését célzó politika,
- regionális politika,
- oktatáspolitikai.

Noha Németországban nagy hangsúlyt fektetnek a KKV-k támogatására, ez sok esetben nem tud érvényesülni a vidéki térségek családi vállalkozásinál. Ennek oka, hogy az EU szigorú keretek közé szorítja a **KKV fogalmát** (max. 250 munkavállaló, max. 50 millió euró árbevétel), így **sok vidéki családi vállalkozás nem fér bele ebbe a kategóriába**, mert vagy több munkavállalóval dolgozik vagy nagyobb az árbevétele. Így sok családi vállalkozás a nagyvállalati kategóriában találja magát, ahol már **alig számíthat pénzügyi támogatásra**. Az elemzés szerint a vidéki családi vállalkozásokra nem irányít elég figyelmet a német KKV-stratégia sem.

A regionális politika fontos célja az egyes Németországon belüli területek konvergenciája, a támogatott régiók gazdasági szerkezetváltása, míg a regionális innovációs támogatások ezt csak kiegészítik. Az idevágó szakpolitikai javaslat szerint **a regionális támogatások kiosztásánál szükséges lenne erőteljesebben fókuszálni a vidéki térségekben működő családi vállalkozásokra**. Az oktatáspolitikai pedig azzal járulhatna hozzá ezen vállalkozói csoport sikeréhez, ha **jobban ösztönözné a vidéki területeken a duális képzést**, így a családi vállalkozások **gyakorlati helyekként** be tudnának kapcsolódni egyes felsőoktatási intézmények képzéseibe.

A teljes elemzés itt érhető el: Die Bedeutung der Familienunternehmen für ländliche Räume. <https://www.familienunternehmen.de/media/public/pdf/publikationen-studien/studien/Die-Bedeutung-der-Familienunternehmen-fuer-laendliche-Raeume-Studie-Stiftung-Familienunternehmen.pdf>